

010000, Астана қаласы, Үкімет үйі

010000, город Астана, Дом Правительства

№ _____

Қазақстан Республикасының
Парламент Мәжілісінің
Депутаттарына
(тізім бойынша)

25.05.2023 жылғы №ДС-193

Құрметті депутаттар!

Сіздің жұмыскердің еңбек (қызметтік) міндеттерін орындауы кезінде жазатайым оқиғалардан міндетті сақтандыру (*бұдан әрі - ЖОМС*) шарттарының жасалуына және электрондық еңбек шарттарын тіркеуі бойынша бизнес субъектілеріне тексерулер жүргізуге қатысты сұрауыңызды қарап, келесіні хабарлаймын.

Қазақстанда жыл сайын Еңбек міндеттерін атқару кезінде 900-ден астам адам және 200-ге жуық қызметкер мүгедектікке ұшырайды, олардың көпшілігінің асырауында олардың отбасы мүшелері болады, қаза табады.

Еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау саласындағы мемлекеттік реттеу еңбек қызметіне байланысты жазатайым оқиғалардан зардап шеккен қызметкерлердің, сондай-ақ олардың асырауындағы адамдардың заңды мүдделерін қорғауға бағытталған.

ЖОМС жұмыс істейтін азаматтарды әлеуметтік қорғаудың көп деңгейлі жүйесінің бөлігі болып табылатынын атап өту қажет, оған сәйкес мынадай төлемдер көзделген:

Бірінші деңгей. Мүгедектігі бойынша және асыраушысынан айрылу жағдайы бойынша **республикалық бюджеттен** берілетін мемлекеттік әлеуметтік жәрдемақылар.

Екінші деңгей. Мемлекеттік әлеуметтік сақтандыру қорынан (*бұдан әрі - МӘСК*) еңбекке қабілеттілігінен айырылған жағдайда және асыраушысынан айырылған жағдайда төленетін әлеуметтік төлем.

Үшінші деңгей. Кәсіптік еңбекке қабілеттілігінен айырылған немесе қайтыс болған жағдайда зиянды өтеу жөніндегі сақтандыру төлемдері, сондай - **ақ өмірді сақтандыру компанияларынан** (*бұдан әрі - ӨСК*) қызметкердің денсаулығының зақымдануынан туындаған қосымша шығыстар.

ЖОМС туралы Заң 2005 жылы қабылданды, оның мақсаты қызметкерлердің немесе олардың асырауындағы адамдардың мүліктік мүдделерін қорғауды қамтамасыз ету болып табылады.

Қызметкердің жазатайым оқиға салдарынан жоғалтқан табысы, сондай-ақ қызметкердің денсаулығына зиян келтіруден туындаған қосымша шығыстар (емделуге, қосымша тамақтануға, дәрі-дәрмек сатып алуға, протездеуге, бөгде адамдардың күтіміне, санаторий-курорттық емделуге, арнайы көлік құралдарын сатып алуға, басқа мамандыққа даярлауға және т.б.) өтелуге жатады.

ЖОМС туралы Заңда және сақтандыру шарттарында ӨСК сақтандыру сомасының тек 50 пайызын төлейтіні көзделмеген.

ЖОМС Заңына сәйкес сақтандыру төлемінен МӘСК әлеуметтік төлемі шегеріледі, оның мөлшері әр түрлі болуы немесе мүлдем болмауы мүмкін.

Тек 2022 жылы 3 мыңнан астам адам ЖОМС шарттары бойынша 6,1 млрд теңге сомасына сақтандыру төлемдерін алды және оларды ұзақ мерзімді, яғни кәсіптік еңбекке қабілеттілігінен айырылуды белгілеу мерзіміне алуды жалғастыратын болады.

Осыған байланысты барлық емдеу шығындарын өтеу мемлекет есебінен жүзеге асырылады, ал сақтандыру компаниялары төлемдердің тек 50 пайызын жүзеге асырады, ал қалған бөлігі бюджеттен төленеді деген мәлімдеме шындыққа жанаспайды.

Сонымен қатар, жеке меншік нысаны бар заңды тұлғалардың тек 32,5%-ы ЖОМС шарттарын жасасты.

Сондай-ақ, 70 мың теңге мөлшеріндегі ең төменгі сақтандыру сыйлықақысы 1 қызметкер үшін емес, жалпы кәсіпорынға есептелетінін және экономикалық қызмет түріне және кәсіптік тәуекел класына байланысты екенін түсіндіру қажет.

Айта кету керек, жалдамалы жұмысшылардың еңбегін пайдаланбайтын жеке кәсіпкерлер ЖОМС шарттарын жасасу бойынша міндетті емес.

ЖОМС шартын жасаспағаны үшін қолданыстағы әкімшілік заңнама алынған табысқа сүйене отырып, кәсіпкерлік субъектісінің (шағын, орта және ірі) санатына қарай сараланған жазаларды көздейді.

Еңбек жөніндегі уәкілетті органдар (еңбек инспекциялары) тек әкімшілік жауапкершілікке тарту міндетін қоймайды, жұмыс берушілерге қолданыстағы заңнаманы түсіндіруге бағытталған.

Тек 2022 жылы және ағымдағы жылдың 5 айында жұмыс берушілерге тиісті шарттар жасасу қажеттілігі туралы 120 мыңнан астам дербес хабарлама жіберілді.

Мемлекеттік бақылаушы органдардың назары айыппұл салмай профилактикалық бақылауды жүзеге асыруға бағытталған.

Денсаулық сақтау және әлеуметтік даму министрі мен Ұлттық экономика министрінің «Қазақстан Республикасының еңбек заңнамасының сақталуына тәуекел дәрежесін бағалау өлшемшарттарын бекіту туралы» бірлескен бұйрығына енгізілген өзгерістер автоматты түрде айыппұл салуды білдірмейді.

Осы Бұйрықтың нормалары сыбайлас жемқорлық тәуекелдерін азайтуға, заңнама талаптарын уақтылы және толық сақтайтын адал жұмыс берушілердің құқықтары мен мүдделерін қорғауға, сондай-ақ әкімшілік іс жүргізуді қозғамай профилактикалық бақылау жүргізу үшін бұзушы кәсіпорындардың тізімін автоматты түрде қалыптастыруға бағытталған.

Осылайша, ЖОМС шартын жасаспағаны үшін айыппұлдардың мөлшері бұзушылық деңгейіне сәйкес келеді және құқық бұзушының мүліктік жағдайын

ескереді, осыған байланысты ұйымдар үшін осы айыппұлдардың мөлшерін қайта қарау орынсыз деп санаймыз.

Сонымен қатар, Мемлекет басшысының тапсырмасына сәйкес қазіргі уақытта зиянды еңбек жағдайларында жұмыс істейтін қызметкерлерді әлеуметтік қамсыздандыруды жетілдіру бойынша ауқымды жұмыс жүргізілуде, бұл жалпы ЖОМС жүйесін жетілдіруге әсер етеді.

Еңбек кодексінде жұмыс берушінің еңбек шартын есепке алудың бірыңғай жүйесіне (*бұдан әрі - ЕЕБЖ*) қызметкермен еңбек шартын жасасу және тоқтату, оған енгізілетін өзгерістер мен толықтырулар туралы ақпарат енгізу жөніндегі міндеті көзделген.

Осы талаптардың мақсаты электрондық нысанда еңбек шартын жасасу рәсімін оңайлату, еңбек қатынастарының ашықтығын қамтамасыз ету болып табылады.

Бүгінгі күні «ЕЕБЖ» ААЖ-ға 4 281 929 жалдамалы қызметкермен еңбек шартын жасасу туралы мәліметтер енгізілді, бұл олардың жалпы санының 82,9%-ын құрайды. Бұл бағыттағы жұмыс жалғасуда.

«ЕЕБЖ» ААЖ мүмкіндіктері барлық жұмыс берушілерге кез келген уақытта осы жүйеге еңбек шартын жасасу туралы мәліметтерді енгізуге мүмкіндік береді және бұл мәліметтерді енгізу «ЕЕБЖ» ААЖ мүмкіндіктерімен шектеледі деген тұжырым шындыққа жанаспайды.

ЕЕБЖ-ға мәліметтерді енгізбегені үшін әкімшілік жауапкершілік заңнамада көзделмеген.

Жалпы, бұл мәселе уәкілетті орган мен Үкіметтің тұрақты бақылауында.

Т. Дуйсенова